

ICk wil u een e[x]empel segghen van een vrouwe dye in groter blamacien quam in eender feesten oft kermessen. De² sel[v]e vrouwe was jonc, wellustich, werelijck³ met singhen en[de] dansen, als dat haer de heeren ridderen ende knechten lief hadden, dwelck haren man nyet wel en behaechde, maer de heeren wildense also hebben. Daerom en dorste hi haer dat niet verbieden, sorghende dat hi der heeren vrienscap daer dore verliesen soude, ende datsi meynen mochten dat hi so kativich⁴ ware, mits den welcken hy haer alsoe ter feesten ghaen liet. [d4r] Ende si was seer vlitich om haer costelijc ende rijckelijck te verchieren e[n]de te cleeden, dwelck si niet alleen en dede om hem te behaghen, mocht hi wel dincken.⁵ So ghebuerdet eens soemers datsi teender feesten was daermen danste tot inder nacht. Ende alsmen ghedanst hadde, wort dat licht al uit gedaen, dwelck wederom ontsteken wort om eenich ghescrey of roepinghe. Doen sach deser vrouwen mans broedere dat haer een riddere omhelst hadde. Ende hoewel ick ghelove datsi geen arch⁶ en deden, nochtans besculdichdese haers mans broedere met sinen clappe⁷ als dat⁸ haren man ter ooren quam, diese daerom wort hatende ende haer noyt daerna lief en hadde, daer doer si beyde tot scanden quamen ende hen⁹ goet ende eere verloren.

1. [Eckrich] fol. 16a: .xxij. De celles qui vont voulentiers aus perlinages et es joustes

2. [Vander Noot 1515]: ¶ De

3. werelijck: mondain

4. kativich: ellendig, maar bedoeld is hier ‘jaloers’ — [Eckrich] fol. 16a: jaloux — [Furter 1513] fol. C3r: yferig

5. [Eckrich] fol. 16a: Et il mettoit moult de grans mises pour la cointir a telles festes pour l'onnour de eulx mais elle povoit bien apercevoir que se il eust esté au gré et plaisir de son mari que elle n'y alast pas. — [Furter 1513] fol. C3r: vnd hat grossen fliß / wie sie sich inen zü eren / richlich zieren vnnd kleiden mōchte / Uß dem er wol gedacht mocht haben / das es nit allein jm zü gefallen wer gewesen /

6. arch: kwaad

7. clappe: praatjes

8. als dat: zodat het

9. hen: hun

DEr ghelycke wistick noch een andere vrouwe die haer oock gherne liet ter kermessen ende ter feesten vouren,¹⁰ die oeck van eenen grooten heere befaemt¹¹ [w]orde.¹² De welcke op een tijt, seere sieck sijnde ende meynde te sterven, seyde, dat veel lieden hoorden: “Lieve vrienden, ghi siet wel hoet met mi es: onmachtich mijnder leden ende mijns lichaems. Oock en hebbick gheen hope langher te leven. Tes nu al gedaen: mijn hoveren, mijn dansen, mijn kermisse reysen ende ter feesten gaen. Ende men heft mi tot op dees tijt besculdicht ende beloghen met mijn heere Craon, vanden welcken ick noyt scult en hadde. Dat nemic op dweerde¹³ heylich sacrament dat ic hope tontfane, op de doot dye ic sterven mote ende op dye verdoemmenesse mijndere syelen.”¹⁴ [d4v] Vanden welcken veel lieden verwondert waren, die al gemeent hadden datsi des sculdich ware gheweest.

Dairom eest sor[c]hlijck¹⁵ dat hair een goede vrouwe te seer werelijck hout oft te vele tot sodanighen kermissen oft feesten reyst, die si met eeran laten mach, want tes een sake dair van een goede vrouwe veel scande[n] ende oneeren comen mach. Nochtans en seg ick niet men en mach wel met somighe[n] heeren oft vrienden vrolijc sijn sonder blamacie of oneerbaerheyt te doene,¹⁶ maer des nachs wilt altijt yemant van uwen vrienden bi [u]¹⁷ hebben. Niet alleen om arch te scuwen, maer om de valsche ooghen ende tongen die altijt verspien ende veel meer segghen dan vanden selven es.¹⁸

10. vouren: voeren, meenemen

11. befaemt: beschuldigd — fama: gerucht / roddel

12. **[Vander Noot 1515]:** morde

13. dweerde: het eerbiedwaardige

14. **[Furter 1513]** fol. C3r: Da sagt ich by dem got den ich vor minem abscheid will entpfohen / vnnd by verdamnung miner selen / das er nie kein vnere an mich hat gesücht / so wenig als min eigner vatter / wie wol er etwan by mir an minem bet ist gelegen /

15. **[Vander Noot 1515]:** sorhlijck

16. **[Furter 1513]**: fol. C3r: Doch sag ich nit das man etwan zü ziten herrn vnnd fründen nit kurtzwil machen /

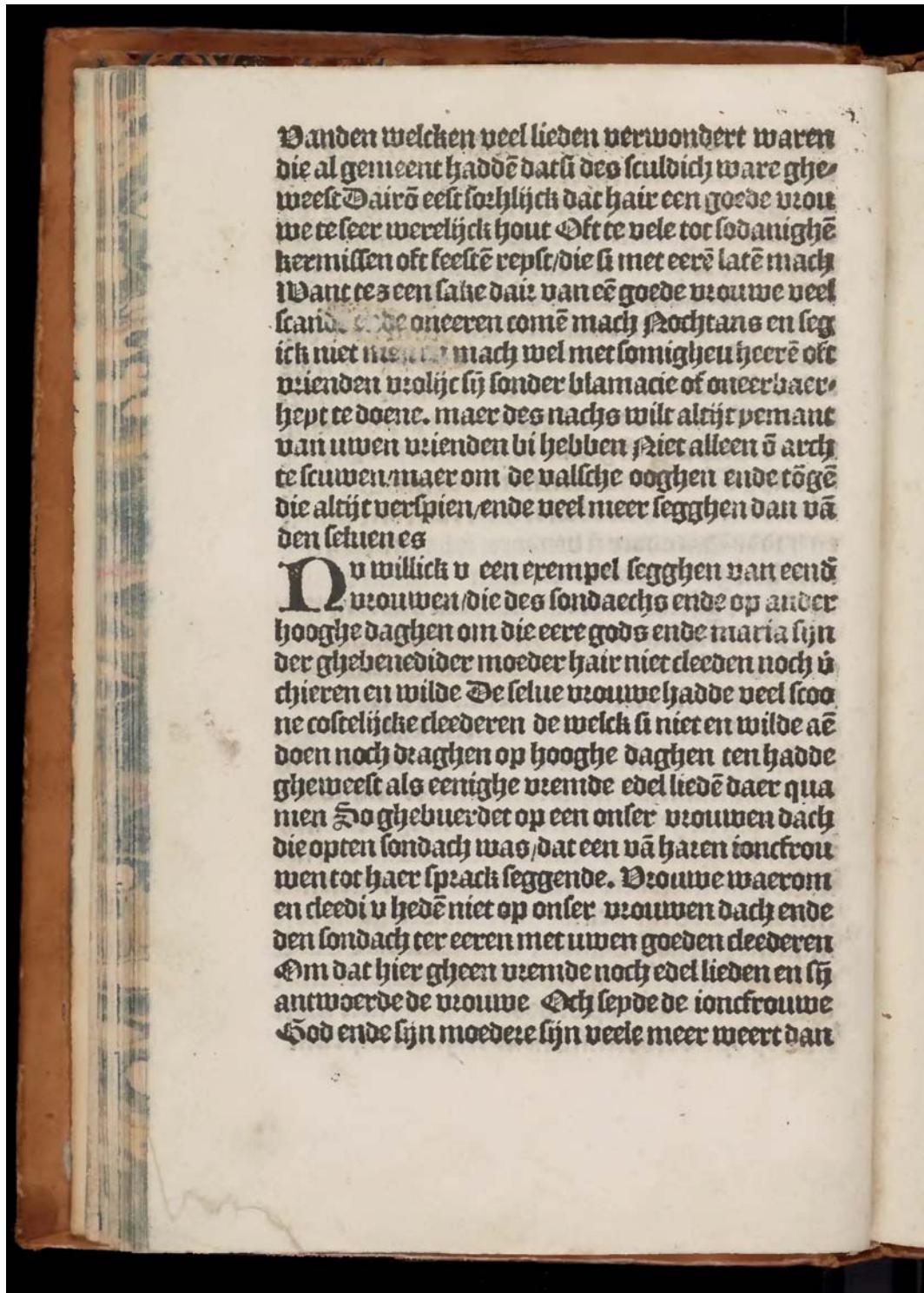
17. Ontbreekt in **[Vander Noot 1515]** — **[Furter 1513]** fol. C3r: Doch wann es nachts sy / das ir alwegen yemans von üwern fründen by üch habent /

18. **[Furter 1513]** fol. C3r: dan an jm selber ist.

Ende si was seer vlijich om haer coselijc ende ryc
helyck te verchieren eude te cleeden Dwelch si niet
alleen en dede om hem te behaghen mocht hi wel
drieken Do ghebuerdet eens soemers dat liet
feestē was daermen danste tot inder nacht Ende
allinen ghedanst hadde wort dat licht al wt gedaē
Dwelch wederom ontsteken wort om eenich ghe
screp of roepinghe Doen sach deser vrouwe nās
broedere dat haer een riddere omhelsc hadde. En
hoewel ick gheloue dat li geē arch en deden Noch
tans besuldich dese haers mans broedere met si
nē clappe als dat haren man ter ooren quam die
se daerom wort hatēde ende haer nopt daerna lief
en hadde Daer doer si beyde tot scanden quamen
ende hen goet ende eere verloren

Der ghelycke wiſtich noch een andere vrou
we die haer och gherne liet ter hermessen
ende ter feesten vouren die oech van eenen grootē
heere besaent morde. De welche op een tijt leere
sleek sijnde ende meynde te steruen sepde dat veel
lieden hoorden Liene vriendē ghi siet welhoet mz
mi es onmachtich mijnder ledē ende mijns lich
aēs Doch eu hebbich gheen hope langher te leue
Tes nu algedaē my houeren mijndanste my her
misse repsen ende ter feesten gaen Ende men heft
mi tot op dees tijt besuldicht ende beloghen niet
mijn heere craon Vandē welcken ik nopt scule
en hadde dat nemē op dweerde heylīch sacramēt
d; ic hope conſane op de doort dve ic steruen mote
ende op dpe verdoemmenesse mijndere spelē.

Washington, Library of Congress, Rosenwald Collection 1131, fol. d4 recto



Washington, Library of Congress, Rosenwald Collection 1131, fol. d4 verso

NU willick u een exempel segghen van eender vrouwen die des sondaechs ende op ander hooghe daghen² om die eere Gods ende Maria, Sijnder ghebenedider moeder, hair niet cleeden noch verchieren en wilde. De selve vrouwe hadde veel scoone, costelijcke cleederen de welck si niet en wilde aen doen noch draghen op hooghe daghen, ten hadde gheweest als eenighe vremde edel lieden daer quamen. So ghebuerdet op een Onser Vrouwen Dach³ die opten sondach was, dat een van haren joncfrouwen tot haer sprack, seggende: "Vrouwe, waerom en cleedi u heden niet op Onser Vrouwen Dach ende den sondach ter eeren met uwen goeden cleederen?" — "Om dat hier gheen vremde noch edel lieden en sijn," antwoerde de vrouwe. "Och," seyde de joncfrouwe, "God ende Sijn moedere sijn veele meer weert dan [e1r] alle de edele menschen der werelt. Dien ter eeren ende te love soudi dat met rechs doen, want si mogent u al gheven ende nemen na haren wille, ende alle u eere ende goet hebdi van hen. Dairom soudi van rechswegen hen hoochtidelijcke dagen weerdichlijcken eeren." — "Och, swijcht!", antwoerde die vrouwe. "God ende de priestere sien mi dachlijcx, mair de edele lieden sien mi selden. Daerom yst eerlijcker ende behoorlijcker dat ic mi voer die selve costelijck cleede ende chiere dan voer de ghene die my dachlijcx sien." — "Dats qualijck geseyt en[de] ghedaen," seyde de joncfrouwe. "Ten es niet!", antwoerde de vrouwe. "Laet daer af comen datter af comen mach." Met den selven woerde waydet eenen wermen wint ghelyck een vier⁴ die haer raepte in sodanigher manieren als dat si haer niet meer roeren⁵ en conde dan eenen steen, ende wert so gheswollen datmense heffen, draghen, ende legghen moeste. Doin wort si dinckende ende bekende haerder quader woerden ende versmaetheyt,⁶ midts den welcken si de kercken ende heylige

1. [Eckrich] fol. 16d: .xxiiij. De celles qui ne veulent vestir leur bonnes robes aux festes

2. hooghe daghen: kerkelijke feestdagen

3. Onser Vrouwen Dach: een (van de) feestdag(en) ter ere van Maria, de moeder Gods

4. vier: vuur

5. roeren: verroeren

6. versmaetheyt: beledigende woorden

versochte⁷ ende dede haer daer toe op een rosbaer⁸ vouren, eenen ieghelij[c]ken⁹ seggende dye sake haerder crancheyt, ende seyde dat¹⁰ de wrape Gods ware, dwelck si wel verdient hadde, want si alle haer leven de werelt meer gheert hadde dan God van Hemelrijcke, ende datsi haer ooc meer verblijt, verchiert, ende ghecleet hadde om der werelt eere ende den edelen lieden wille dan om God den Heere op Sine feestdaghen oft hoochtiden. “Ende als de lieden dan seiden dat ick schoon ende wel gefautsoeneert van lichaem [e1v] was, dat behaechde mi so wel dat ick daer om mi te stiver liet in mijn cleederen binden, mi te meer met costelijcken cleederen verchierende dat ick doer de bedwongenheyt mijnder cleederen die vrucht mijns lichaems in sorgen stelde.¹¹ Dit dedick al om den room¹² ende lof der werlt, ende om datmen des te meer segghen soude hoe wel ghemaecten lichaem ick hadde, ende dat ick weerdich ware den alder besten ende vromsten riddere der werlt.¹³ Daer op steldick alle mijn ghedachte ende alle mijn behaghen. Daer teghen ben ick nu so groot gheswollen ende met pynen so swaerlijck beladen dat ick vander werelt te scuwen ende te vlieden ben. Ende voert meer en behoevick mijn costelijcke cleederen niet die ick so costelijck ghehouden hebbe dat icse op de hooch dagen niet dragen en wilde. Maer ick bidde u, lieve vrouwen ende joncfrouwen, dat [ghi]¹⁴ God lief hebben wilt ende aen mi exemplel neemt!” Aldusdanigen clachten deet si met grooter crancheyt tot in dat sevenste jaer. Als Ons Lieve Heer dan haer crancheyt ende verduldicheyt aensach, wort Hi met sulcker genaden tot haer gheneycht als dat Hi hair wederom alsoe ghesont maecte als si oyt te

7. versochte: provoceerde

8. rosbaer: draagbaar

9. [Vander Noot 1515]: ieghelijken

10. dat: dat het

11. De vrouw droeg zulke nauwsluitende kleding dat als zij zwanger was de foetus gevaar liep bekneld te raken.

12. room: roem

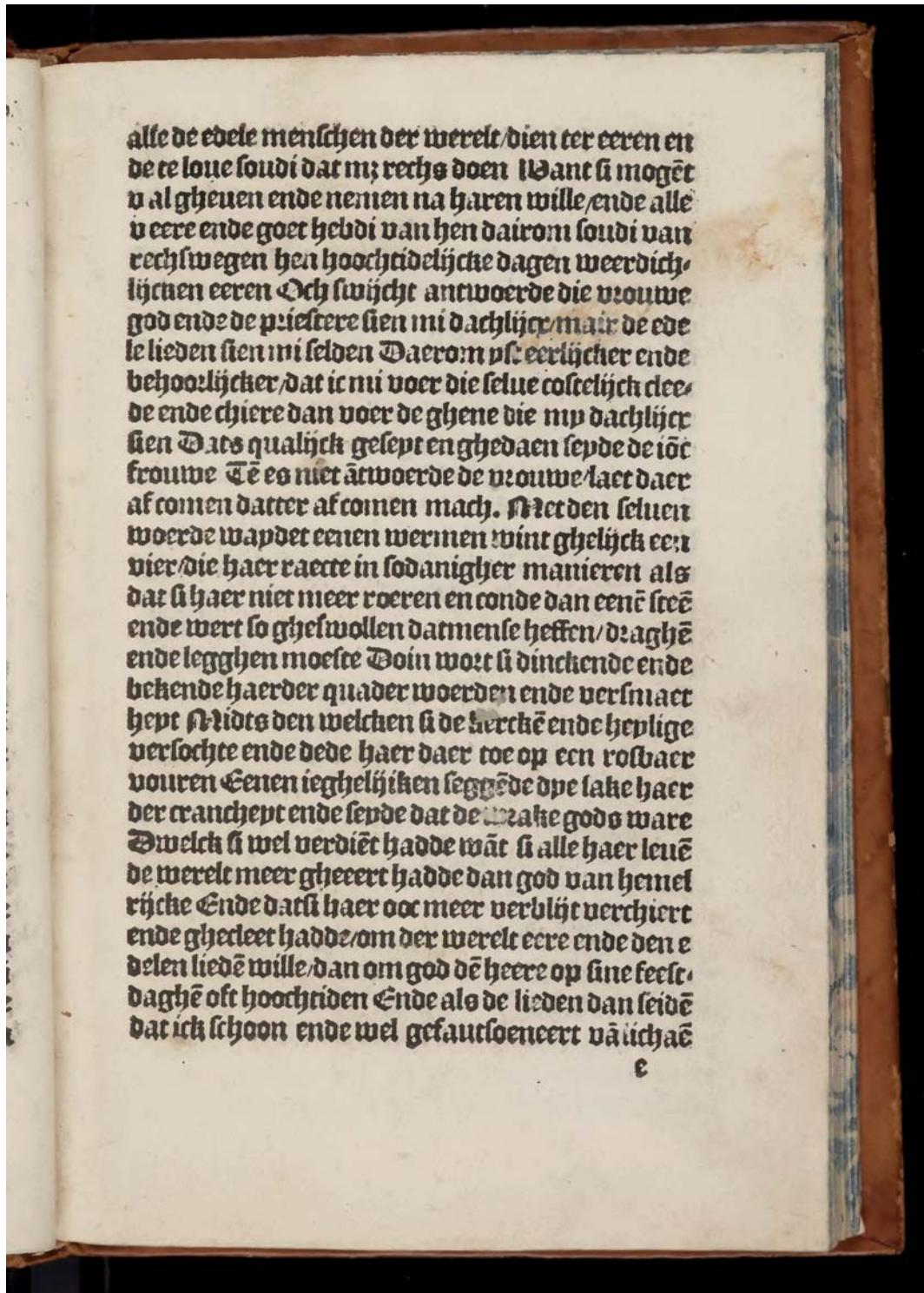
13. [Furter 1513] fol. C3v: den aller besten vnd türesten Ritter zü eyнем bülten zü haben /

14. Ontbreekt in [Vander Noot 1515] — [Furter 1513] fol. C3v: habent gott lieb vnnd nement hie by exemplel /

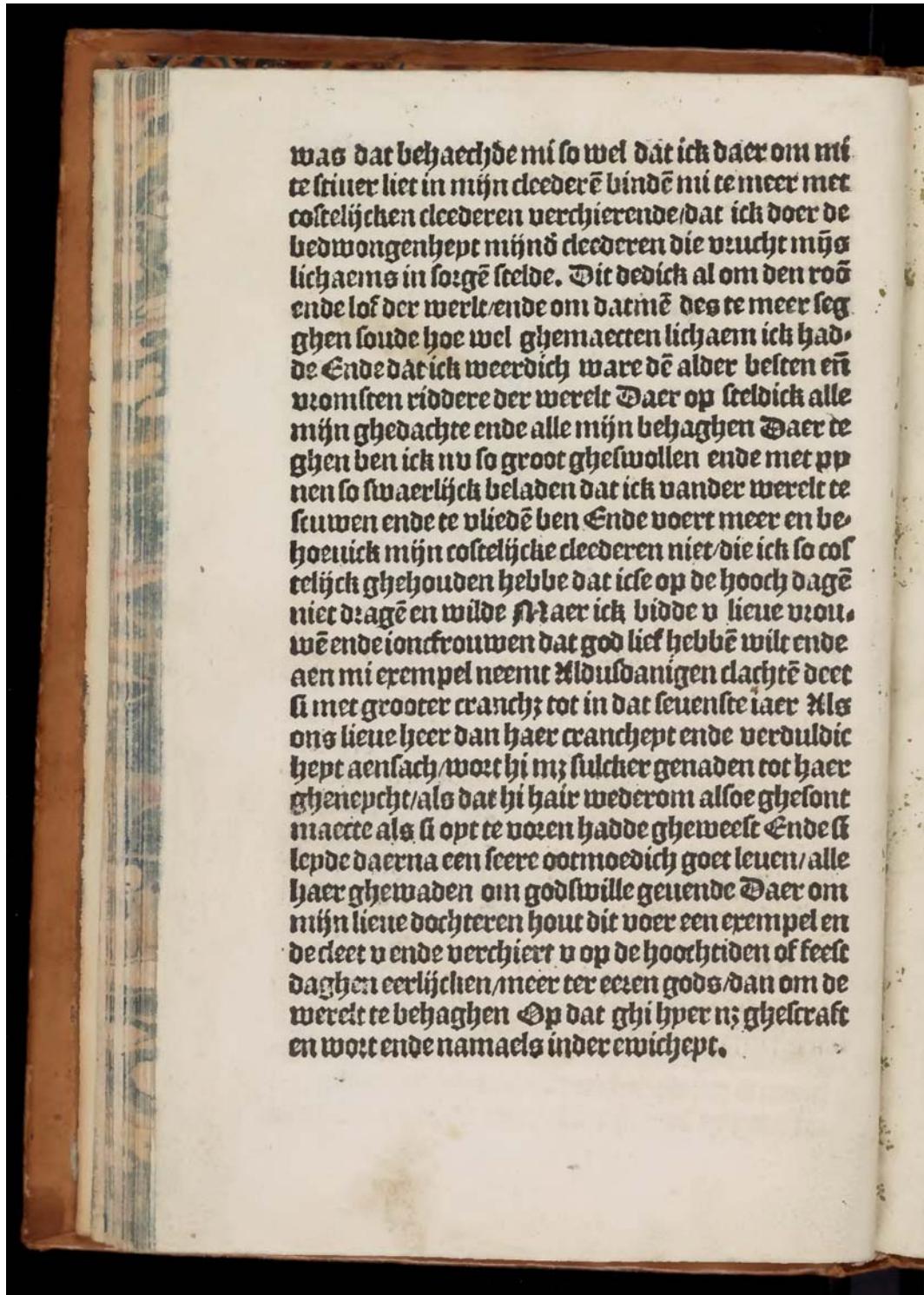
voren hadde gheweest. Ende si leyde daerna een seere ootmoedich goet leven, alle haer ghewaden om godswille¹⁵ gevende.

Daer om, mijn lieve dochteren, hout dit voer een exemplel ende cleet u ende verchiert u op de hoochtiden of feestdaghen eerlijcken meer ter eeren Gods dan om de werelt te behaghen, op dat ghi hyer niet ghes[t]raft en wort ende namaels inder ewicheyt.

15. om godswille gevende: voor niets (pro deo) weggevend, bijvoorbeeld aan een toneelgezelschap, dat zich bij voorkeur uitdoste in weggevertjes uit de hogere kringen (mondelinge mededeling theaterhistoricus Rob Erenstein).



Washington, Library of Congress, Rosenwald Collection 1131, fol. e1 recto



Washington, Library of Congress, Rosenwald Collection 1131, fol. e1 verso